

Исходя от вышесказанного можно сделать вывод, что в современных условиях придание уголовно-процессуальной деятельности определенной формы нацелено на создание такого порядка судопроизводства, который, будучи примененным на практике, обеспечивал бы защиту прав и законных интересов лиц и организаций, потерпевших от преступлений, а также защиту личности от незаконного и необоснованного обвинения, осуждения, ограничения ее прав и свобод. Однако, каждый раз указывая вышеназванные цели как основа полагающими законодателями забывают также актуальные направления как: снижения неприемлемых задержек рассмотрения дел в системе уголовного процесса, снижения переделок и дублирования, улучшения соблюдения

закона и ведение дела, что в настоящее время делает систему уголовно-процесса большинство стран и тем более стран СНГ неэффективным и нерентабельным, в глазах общества. В связи с чем необходимо внедрения процедур выполняемые Английском досудебном производстве.

Многие ученые уголовно-процессуального права приводят к примеры следующее высказывание «Каждая страна обладает индивидуальными особенностями, присущими только её правовой системе», что отрицанию не подлежит, но это не означает, что нет необходимости упрощения законодательства как для сторон процесса так и для государственных структур при проведения досудебного производства, исполнению процессов и т.д.

Список литературы:

1. Петрухин И.Л. Уголовный процесс. – М.: Проспект, 2001. – С. 229.
2. Уголовный процесс: Учебник для вузов / Под общ. ред. А. В. Смирнова. СПб.: Питер, 2004. – 697 с.
3. Гуценко К.Ф., Головкин Л.В., Филимонов Б.А., \ Уголовный процесс западных государств. – С. 45
4. Рыжаков А.П. Предварительное расследование. – М.: Издательский дом «Филинг», 1997. – С. 12.
5. «Досье ITS на проект Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (новая редакция) (май 2014 года)» – ст. 7, п. 40). – http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31122244
6. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 13 декабря 1997 года № 206-І (с изменениями и дополнениями по состоянию на 10.06.2014 г.) – http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008442
7. Criminal Justice. An Introduction to the Criminal Justice System in England and Wales. London, 1995. P. 4; Major Criminal Justice Systems.
8. Prosecution of Offences act 1985 s. 3 / Гуценко К.Ф., Головкин Л.В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств. – С. 45.
9. Criminal Procedure and Investigations Act 1996. – P. 10.
10. Комментарий к уголовно-процессуальному кодексу РК.
11. <https://www.gov.uk/charged-crime/overview>
12. <https://www.gov.uk/government/publications/pace-code-c-2012>
13. <https://www.gov.uk/government/organisations/attorney-generals-office/about>
14. Attorney General's Guidelines on Disclosure For investigators, prosecutors and defence practitioners, December 2013.
15. Swift and Sure Justice: The Government's Plans for Reform of the Criminal Justice System, July 2012.

Baimurza B.S.

Manghistau Humanitarian Technical University

CONCEPT OF PRE-TRIAL PROCEDURES EVALUATION. FORM AND SYSTEM PRE-PROCEDURES

Summary

Studied the theoretical aspects of pre-trial proceedings, the differences in the various legal structures and countries, the allocation of pre-trial proceedings from other processes.

Keywords: pre-trial proceedings, the preliminary investigation, criminal justice, violation, offense.

УДК 343

МОТИВ УМИСНОГО ЗЛОЧИНУ: ПОНЯТТЯ ТА ЙОГО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Далекорей А.М.

Ужгородський національний університет

У статті розглянуто важливі питання, які стосуються мотивів умисного злочину. Мотив є самостійною психологічною ознакою суб'єктивної сторони, певні мотиви впливають на ступінь тяжкості злочину. Мотиви характерні для всіх злочинів, які вчиняються із прямим умислом.

Ключові слова: законодавство, держава, право, мотив, злочин, процес.

Постановка проблеми. Злочин як форму найбільш відхиленої від соціальної норми людської поведінки можна оцінювати з різних со-

ціально-правових позицій. В процесі визначення характеру і межі злочинної поведінки через законодавче конструювання ознак злочину та здійснення

кваліфікації злочинного діяння, найскладніше зрозуміти, «виміряти» й оцінити внутрішній його зміст. Однак не зробити цього – це значить відкрити можливість для свавільного застосування кримінального закону на підставі об'єктивного ставлення у вину. Адже злочин має психологічну основу. Саме внутрішні психологічні начала обумовлюють зовнішні прояви поведінки людини, які ззовні виявляються в злочинних діяннях. Механізм злочину, який зазвичай характеризують за його об'єктивними ознаками і який, власне, разом з наслідками підлягає кримінально-правовій оцінці, також має психологічне коріння. Практичне значення одержаних результатів проведеного дослідження полягає в тому, що основні положення можуть бути використані у правотворчій діяльності при підготовці та вдосконаленні нормативно-правових актів щодо провадження у кримінальних справах, які пов'язані із розслідуванням та розглядом умисних злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В юридичній літературі питанням мотивів умисного злочину в кримінальному праві приділялась увага в працях: 1) науковців Західної Європи – Е. Белінга, Г. Вельцеля, Р. Маураха, Т. Риттлера, Р. Франка та інших відомих вчених; 2) вчених-криміналістів Російської імперії, радянських вчених та сучасних науковців Російської Федерації – Л. Білогриць-Котляревського, С. Бородіна, А. Герцензона, І. Голякова, П. Дагеля, Ю. Демидова, М. Дурманова, Г. Злобіна, М. Ісаєва, К. Камкадзе, В. Квациса, О. Кістяківського, Д. Котова, Г. Кригера, В. Кудрявцева, Н. Кузнецової, В. Лунєєва, Н. Лясс, В. Макашвілі, А. Мікадзе, Б. Маньковського, А. Наумова, В. Нерсесяна, Б. Нікіфорова, І. Ноя, А. Піонтковського, А. Рарога, Ф. Решетнікова, Т. Сергєєвої, М. Таганцева, К. Тихонова, А. Траїніна, М. Угрехелідзе, Б. Утевського, І. Філановського, І. Фойницького, Т. Церетелі, В. Чхиквадзе, М. Шаргородського, О. Шишова, М. Чубинського та інших; 3) українських вчених-криміналістів – М. Бажанова, Ю. Бауліна, В. Борисова, Я. Браїніна, Ф. Бурчака, Ю. Валової, П. Воробєя, С. Гончаренка, В. Смельянова, М. Коржанського, О. Костенка, І. Лановенка, П. Магішевського, С. Нежурбіди, А. Пінаєва, О. Светлова, В. Сташиса, С. Тарарухіна, В. Тація, М. Хавронюка, Н. Ярмиш, С. Яценка та інших відомих вчених. Слід вказати, що деякі праці названих вчених стали класичними, на яких виростає вже не одне покоління вчених-криміналістів.

Водночас низка питань щодо розуміння мотивів умисного злочину та їх встановлення залишається спірною. Вони вимагають подальшого дослідження, в тому числі із використанням окремих нових підходів, з урахуванням новел, закріплених КК України.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Ключовим моментом психологічного аспекту злочину є вина, яка і є підставою для визнання законодавцем діяння злочином і віднесення його до категорії злочинів тими, хто застосовує кримінальний закон. Що являє собою вина, якою вона може бути за своїм змістом та видами, як встановити межу між виною та не виною, що впливає на ступінь вини, як співвідносяться поняття вини та психології злочинної діяльності? Ці та інші важливі питання вже протягом багатьох століть намагаються вирішити представники різних галузей науки, у тому числі й вчені-криміналісти. Незважаючи на це, на сьогодні існує низка дискусійних моментів з цих питань, прогалин у розумінні вини як невід'ємного елемента каральної діяльності держави, суперечностей в поглядах як на основні, так і на другорядні аспекти вини як одного з основних інститутів кримінального права.

Мета статті. Метою даної статті є розкриття поняття мотивів умисного злочину у кримінальному праві.

Для досягнення поставленої мети автором визначені наступні завдання дослідження:

- систематизація та характеристика теорій мотивів умисного злочину у доктрині кримінального права;

- здійснення кримінально-правової характеристики вини як однієї із обов'язкових ознак суб'єктивної сторони складу злочину;

- кримінально-правовий аналіз різновидів умислу, що виробилися у межах теорії та практики кримінального права;

- розкриття сутності та специфіки мотиву злочину як факультативної ознаки умисних злочинів;

- кримінально-правова характеристика мети злочину як факультативної ознаки умисних злочинів.

- аналіз чинного кримінального та кримінального процесуального законодавства України, іноземних держав стосовно умисних злочинів, міжнародних договорів та судової практики по кримінальним справам.

Виклад основного матеріалу. Вина, як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони складу злочину, не вичерпує, однак, її змісту. Важливу роль у характеристиці суб'єктивної сторони відіграють також мотив злочину.

Мотив злочину – це внутрішнє спонукання, рушійна сила вчинку людини, що визначає його зміст і допомагає більш глибоко розкрити психічне ставлення особи до вчиненого. На відміну від вини, мотив в структурі суб'єктивної сторони є *факультативною ознакою*, тобто такою, яка в характеристиці суб'єктивної сторони різних злочинів може відігравати різну роль. Залежно від законодавчого опису суб'єктивної сторони конкретних злочинів мотив може виконувати роль обов'язкової, кваліфікуючої (особливо кваліфікуючої) ознаки або ознаки, що пом'якшує чи обтяжує покарання.

Мотиви характерні для всіх злочинів, які вчиняються із прямим умислом, їх наявність також проглядається при здійсненні діяння (бездіяльності) за непрямого умислу. Причому можна говорити про мотиви в необережних злочинах, що привели до злочинного результату [1, с. 51-53].

Обов'язковою ознакою злочину мотив виступає у тих випадках, коли законодавець передбачає його у диспозиціях статей: або прямо вказує на нього, або він однозначно впливає із характеру діяння. Наприклад, у диспозиції ст. 364 прямо зазначені корисливі мотиви або інші особисті інтереси як обов'язкові ознаки суб'єктивної сторони зловживання владою або службовим становищем. У статті 185 закон прямо не називає корисливий мотив і корисливу мету, але саме діяння – крадіжка – визначено законом як «таємне викрадення чужого майна», внутрішньо вимагає їх як обов'язкові. Якщо законодавець передбачає конкретний мотив як обов'язкову ознаку складу злочину, то відсутність його у конкретному випадку виключає цей склад злочину [2, с. 183].

Мотив злочину відіграє важливу роль у індивідуалізації та детермінації поведінки злочинця. Саме з цих аспектів слід розглядати подальший матеріал, адже дія, якою вчиняється злочин у контексті мотиву завжди буде виступати наслідком.

Дія є індивідуальною, оскільки вона не визначається ситуацією в цілому. Завжди існують відмінності між людьми, що діють в однакових умовах, і з цього приводу виникає питання про мотиви, про те,

що спонукає, штовхає або примушує людей вчиняти в даній ситуації так, а не інакше.

В той же час не можна недооцінювати роль ситуації в детермінації поведінки людини. Якщо розглядати дії (або їх результати) як наслідок, то зазвичай їх причини можна віднести або до ситуації, або до особи. У зв'язку з цим як в психології, філософії, так і в юридичній науці можна виділити три основні підходи до пояснення поведінки людини. Слід зазначити, що в психології і філософії існує значно більше напрямів щодо пояснення поведінки людини.

Проте всі ці напрями, на перший погляд абсолютно різні і неповторні, врешті-решт, тією чи іншою мірою зводяться до трьох основних підходів щодо пояснення поведінки людини.

Перший підхід полягає в поясненні поведінки з погляду теорії властивостей. В цьому випадку причини поведінки зводяться виключно до особи, точніше, до індивідуальних диспозицій діючого суб'єкта: властивостям, чинникам, звичкам та іншим індивідуальним особливостям особи. Звичайно, за такого підходу характеристики ситуації як можливої причини дії (бездіяльності) повністю не ігноруються. Ситуації відводиться роль імпульсу до дії, катализатора відповідної диспозиції. З безлічі особових диспозицій актуалізується та, яка налаштована на дану ситуацію. Поведінка, що спостерігається, пов'язується з властивостями, які визначаються, наприклад, як «готовність допомогти» або «задористість», яким приписується характер мотиву, і передбачається, що відповідні індивіди прагнуть проявити таку поведінку завжди, коли для цього надається можливість.

Пояснення поведінки з позиції теорії властивостей породило інший підхід до пошуку можливих причин поведінки людини. Вразливим місцем теорії властивостей є однорідність поведінки, що припускається, по відношенню до ситуацій. Але ж люди спочатку не діляться на «поганих» і «хороших», вони стають такими лише в певних ситуаціях. У схожих ситуаціях поведінка однієї людини не така однотипна, як можна було чекати, припускаючи, що дія ґрунтується на ситуаційній актуалізації вже наявних диспозицій.

Другий підхід до пояснення поведінки людини локалізує основні її причини вже не в особі, а в ситуаційних чинниках, особливостях ситуації. Їх інтерес спрямований на виявлення причин, що обумовлюють зміну поведінки в часі: пристосування живої істоти до змінних ситуаційних умов.

В цьому випадку індивідуальні відмінності залишаються поза сферою уваги, дія змінюється в часі внаслідок накопичення досвіду. Не зважаючи на однаковість локалізації причин поведінки, за такого підходу ситуаціонізм продовжує існувати не тільки в буденній свідомості, але і в професійній.

Третій підхід до пояснення поведінки є синтезом, що долає крайнощі теорії властивостей і ситуаціонізму. В межах цього підходу поведінка обумовлена як особовими, так і ситуаційними чинниками та є результатом взаємного впливу індивідуальних диспозицій і особливостей актуальної ситуації. При дисперсійному аналізі результатів конкретних експериментів було встановлено, що велика частка дисперсії поведінки пояснюється взаємодією між особою і ситуацією [3, с. 77-78].

Незважаючи на різноманітність підходів до пояснення поведінки людини проблема мотивації зводиться до пошуку відповіді на питання: чому людина вчиняє так або інакше?

Виділяються три основні функції мотиву: спонукаюча, спрямовуюча і регулююча. Термін «мотив» є

похідним від латинського «рухати, штовхати, приводити в рух», тому не викликає сумніву, що основна функція мотиву – функція спонукання активності людини. При цьому мотив не лише спонукає до здійснення якої-небудь дії (бездіяльності), але є джерелом виникнення певних психічних процесів в своїй сукупності, що визначаються як мотивація. Спрямовуюча функція мотиву полягає в постановці людиною мети дії (бездіяльності) і визначенні шляху її досягнення. Наділення мотиву регулюючою функцією обумовлено традиційним закріпленням за ним певної ролі в регулюванні поведінки: по-перше, мотив безпосередньо впливає на процес протікання внутрішньої активності людини, спонукаючи і спрямовуючи її, і, по-друге, мотив впливає на поведінку людини. Мотив має місце до початку зовнішніх дій, під час їх здійснення і лише після досягнення людиною поставленої мети його змінює інший мотив, актуальніший. Якщо ж мотив перестає бути актуальним до або під час здійснення дій, то вони втрачають значущість для суб'єкта і припиняються.

Мотиви формуються в процесі індивідуального розвитку як відносно стійкі оціночні диспозиції. У зв'язку з цим люди розрізняються за індивідуальними проявами тих або інших мотивів, у різних людях можливі різні ієрархії мотивів.

Мотивація пояснює цілеспрямованість поведінки, яку можна спостерігати, коли одна і та сама людина намагається досягти однієї і тієї самої мети абсолютно різними способами. У разі, коли безпосередня спроба досягнення мети натрапляє на перешкоду, обирається інший шлях [3, с. 78].

Таким чином, суть мотивації полягає у виборі між різними можливостями, і основне навантаження при відповіді на питання, чому відбувається такий вибір, робиться саме на понятті мотиву як основного елементу мотивації.

До недавнього часу в психологічній літературі, присвяченій проблемі мотивації (а в юридичній літературі і в даний час), під мотивом розумілася спонукка до дії. І це не випадково, адже основною функцією мотиву є спонукка поведінки. При цьому, за даними сучасної психології, мотив, що актуально переживається, як прагнення до чого-небудь, безпосередньо поведінку не викликає. Функція спонукки поведінки складає суть мотиву, але лише як готовність до дії. Потенційні ж мотиви стають такими, що реально діють за певних умов.

Нерідко мотиви позначаються як потяги, бажання, прагнення, інтереси. Але останні в сучасному трактуванні означають фактично не вид мотиву, а лише етапи виникнення, становлення і розвитку існуючої мотивації.

Оскільки мотив є центральною ланкою мотивації, сам термін «мотивація» походить від терміну «мотив», отже, вирішення проблеми вибору між різними можливостями слід шукати саме в мотиві. Тому під безпосереднім мотивом поведінки слід розуміти стійке психічне утворення, яке, будучи актуалізованим, спонукає людину конкретизувати загальну мету і обрати той або інший тип поведінки в рамках задоволення певної потреби (потреб).

Але разом з визначеним вище мотивом в основі довільної активності людини знаходяться також усвідомлені потреби, що виступають її джерелом, і ситуаційні психічні утворення, які спонукають людину обрати конкретний об'єкт та (або) конкретний тип дії (бездіяльності) в рамках обраного нею типу поведінки. За відсутності таких суб'єктивних причин реальні дії не почнуться, тобто поведінка просто неможлива. Тим часом в багатьох наукових дослідженнях, психологічних і кримінологічних,

згадується про існування декількох рівнів мотивів, які спонукають одну і ту ж поведінку. Тому вважається доцільним розуміти мотив у вузькому і широкому сенсах цього слова, що якнайповніше відобразило б безпосередні причини конкретної поведінки людини.

Роль мотиву у вузькому розумінні зводиться до вибору людиною того або іншого шляху задоволення потреби, що є у неї. Умовно такий мотив можна позначити як орієнтуючий, оскільки він спонукає людину зробити вибір між різними варіантами дії, орієнтує її на визначений тип поведінки.

У поняття мотиву в широкому розумінні мають включатися разом з орієнтуючим мотивом також усвідомлені потреби, що можна назвати цільовими мотивами, оскільки саме вони визначають зміст кінцевої мети поведінки, і ситуативні психічні утворення, які перебувають в основі вибору особою конкретного об'єкта і (або) конкретного типу поведінки, які можна позначити як технічні мотиви, оскільки вказані утворення дозволяють людині технічно здійснити поведінку в рамках обраного способу для задоволення актуалізованої потреби.

Конкретну поведінку людини (зокрема злочинну) спонукають мотиви трьох порядків: цільовий мотив, що є усвідомленою потребою (потребами) та являє собою загальну мету поведінки, досягнення якої прагне людина, і виступає джерелом виникнення процесу мотивації, джерелом фізичної активності індивіда для досягнення цієї мети; орієнтуючий мотив (мотив у вузькому розумінні слова), що є стійким психічним утворенням, притаманним людині в потенційному стані, який в результаті актуалізації спонукає її конкретизувати загальну мету і обрати той або інший тип поведінки в рамках задоволення певної потреби (потреб); технічний мотив, що є ситуативним психічним утворенням та виникає в результаті взаємодії об'єктивних особливостей особи і об'єктивних умов ситуації, спонукає людину обрати конкретний об'єкт і (або) конкретний тип дії (бездіяльності) в рамках обраного нею типу поведінки і чітко визначити кінцеву мету поведінки.

Кримінально-правове значення мотиву злочину та його ролі в оцінці суспільно небезпечного діяння залежить від багатьох чинників: вимог, що висуваються кримінально-правовою політикою держави та знаходять своє втілення в законі; принципах, за-

дачах і цілях покарання; відповідності закону нормам суспільної моралі та поширенні серед громадськості ідей, думок, поглядів, інтересів тощо.

У зарубіжному кримінальному законодавстві мотив злочину може виступати критерієм класифікації злочинів. Наприклад, за КК Франції всі злочинні діяння поділяються на загальнокримінальні, політичні та військові, причому політичними є злочинні діяння, що вчинено з політичних мотивів. Мотиви злочину визнаються обставинами, що пом'якшують (наприклад, мотиви страху або слухняності – §34 КК Австрії) або обтяжують (наприклад, мотиви расизму, антисемітизму чи інші, що стосуються етнічного, національного походження, належності до національних меншин, ідеології, релігії або переконань потерпілого – ст. 23 КК Іспанії) кримінальну відповідальність [3, с. 80-81].

Мотив у кримінальному праві – це усвідомлена спонука особи, яка викликала у неї намір вчинити злочин. Мотив є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу злочину в тих випадках, коли він безпосередньо вказаний в диспозиції кримінального закону (наприклад, умисне вбивство з корисливих мотивів – п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України) [5, ст.115]. Однак і тоді, коли мотив вчинення злочину не вказується у диспозиції кримінального закону, він може мати важливе значення для встановлення складу злочину та форми вини. Наприклад, такі злочини, як крадіжка, одержання хабара, вчинюються з корисливих мотивів, хоча вони і не зазначені у відповідних статтях КК України. Неуважне ставлення до встановлення мотиву злочину нерідко призводить до помилкової кваліфікації злочину.

Висновки і пропозиції. Об'єктом даної статті є група кримінально-правових норм, які системно регламентують поняття та форми вини у кримінальному праві, норми Конституції та міжнародних договорів, що закріплюють презумпцію невинуватості, положення теорії та доктрини кримінального права, а також судова практика. У ч. 1 ст. 62 Конституції України зазначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Проте, підсумовуючи, можна зробити висновки, що потрібно посилити відповідальність за умисні злочини.

Список літератури:

1. Филановский И. Г. Социально-психологическое отношение субъекта к преступлению / Филановский И.Г. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1970. – 174 с.
2. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / [М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.]; За ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [2-е вид., перероб. і допов.]. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 480 с.
3. Вереша Р. В. Умисел і його види (коментар до ст. 24 КК України) / Р. В. Вереша // Вісник Академії адвокатури України. – 2010. – Число 3(19). – С. 73-82.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., перероб. і допов. – Х.: Право, 2010. – 456 с.
5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Далекорей А.М.

Ужгородский национальный университет

МОТИВ УМЫШЛЕННОГО ПРЕСТУПЛЕНИЯ: ПОНЯТИЕ И ЕГО УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

Аннотация

В статье рассмотрены важные вопросы, касающиеся мотивов умышленного преступления. Мотив является самостоятельным психологическим признаком субъективной стороны, определенные мотивы влияют на степень тяжести преступления. Мотивы характерны для всех преступлений, которые совершаются с прямым умыслом.

Ключевые слова: законодательство, государство, право, мотив, преступление, процесс.

Dalekorey A.M.

Uzhhorod National University

THE MOTIF OF AN INTENTIONAL CRIME: THE CONCEPT AND ITS CRIMINAL LEGAL DESCRIPTION

Summary

The article deals with important issues related reasons intentional crime. The motive is self-psychological basis of the subjective side, certain motifs influence the severity of the crime. Motifs common to all crimes that are committed with direct intent.

Keywords: legislation, state, law, motif, crime, process.

УДК 343.15

ПРО АКТИВНІСТЬ СУДУ ПІД ЧАС ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Котубей І.І.

Національна академія внутрішніх справ

На підставі аналізу чинного законодавства проаналізовано питання пізнавальної активності суду під час дослідження доказів у кримінальному провадженні. З'ясовано, що правила дослідження доказів безпосередньо пов'язані із загальною конструкцією процесуальної форми, типом кримінального процесу. Встановлено, що будь-яка позиція щодо розширення чи звуження пізнавальних повноважень суду в процесі доказування визначається, перш за все, відмінністю в розумінні цілей правосуддя та ролі суду у виконанні загальних завдань кримінального провадження.

Ключові слова: кримінальне провадження, дослідження доказів, активність суду, змагальність судового розгляду, відповідність рішення суду першої інстанції фактичним обставинам кримінального провадження.

Постановка проблеми. Відповідно до ч. 1 ст. 23 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України суд досліджує докази безпосередньо, а показання учасників кримінального провадження отримує усно. Значення дослідження доказів для кримінального провадження, обумовленість його результатами характеру та змісту ухвалених судом рішень визначали необхідність дослідження цього питання у спеціальній літературі, у тому числі на рівні дисертаційних досліджень. Новий етап розвитку кримінального процесуального законодавства та практика його застосування знову вимагають приділення уваги з'ясуванню сутності дослідження доказів під час судового розгляду, ролі суду та межам його активності у цьому процесі, дієвості механізмів дослідження доказів, встановлених чинним законодавством, у контексті виконання завдань кримінального провадження загалом і стадії судового розгляду, зокрема.

Безпосередність дослідження показань, речей і документів, закріплена законодавцем на рівні засади кримінального провадження (п. 16 ч. 1 ст. 7 КПК України), зобов'язує суд розглядати та вирішувати питання, що становлять предмет судового розгляду, за присутності сторін на підставі особистого, безпо-

середнього сприйняття доказів. Лише в результаті безпосереднього дослідження доказів з'ясовується їх джерело, перевіряється їх належність, допустимість, достовірність і достатність для формування внутрішнього переконання суддів у наявності чи відсутності обставин, які охоплюються предметом доказування [1, с. 87].

Слід зазначити, що результати вивчення більше 200 вироків, ухвалених судами першої інстанції у різних регіонах України в період 2012-2014 років, засвідчують, з однієї сторони, активність судів у використанні терміну «дослідження доказів» у формулюванні власних рішень, а з іншої – неоднозначність розуміння його змісту. При цьому, за даними судової статистики у 2013 році апеляційними судами судові рішення скасовано щодо 35,7% осіб (у 2012 році – щодо 35,5%) [2]. Протягом 2013 року Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) скасовано і змінено вироків стосовно 1,9 тис. осіб, із яких скасовано стосовно 1,3 тис. осіб або 23,8% загальної кількості перевірених вироків [3].

Частина вироків судів першої інстанції були скасовані або змінені в апеляційному чи касаційному порядку у зв'язку з порушеннями, допущеними